

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-11-29

Diarienummer N043-0116/24

Handläggare

Tove Lund

Telefon: 031-368 08 47

E-post: tove.lund@dm.goteborg.se

Svar till kommunstyrelsen om att i samverkan med relevanta nämnder och bolag utreda vidare Göteborgsförslaget 12879 med inriktning att bereda plats för småskaliga leksaksbibliotek i kommunala lokaler

Förslag till beslut

I nämnden för demokrati och medborgarservice

1. Nämnden för demokrati och medborgarservice förklarar uppdraget, att i samverkan med relevanta nämnder och bolag utreda vidare Göteborgsförslaget 12879 med inriktning att bereda plats för småskaliga leksaksbibliotek i kommunala lokaler, fullgjort.
2. Nämnden för demokrati och medborgarservice översänder utredningen till kommunstyrelsen.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen har gjort en förfrågan till nämnden för demokrati och medborgarservice att i samverkan med relevanta nämnder och bolag utreda vidare Göteborgsförslaget 12879 med inriktning att bereda plats för småskaliga leksaksbibliotek i kommunala lokaler. Ärendet kopplas till nämnden för demokrati och medborgarservices ansvar för strategin "Vi skapar förutsättningar för att leva hållbart" i Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021–2030. Förfrågan handlar inte om att demokrati och medborgarservice blir ansvarig för sakfrågan utan bara för att utreda Göteborgsförslaget i samverkan med förvaltningar och bolag som kan tänkas ha lämpliga lokaler, exempelvis förskolenämnden, kulturnämnden och stadens bostadsbolag för att hitta nya och kreativa möjligheter för göteborgare att kunna dela mera.

Utredningen har genomförts i bred samverkan genom att lyssna in relevanta funktioner på förvaltningar, bolag och leksaksbiblioteken själva. Utifrån strategin Vi skapar förutsättningar för att leva hållbart:s perspektiv, finns anledning att lyfta frågan en nivå och att se leksaksbiblioteken som en del av ett lokalt ekosystem av medborgardrivna initiativ inom cirkulär- och delningsekonomi i Göteborg. Förvaltningen konstaterar att det finns ett behov att fortsätta utveckla samverkan och stödstrukturen för civilsamhället. Under förvaltningens bedömning föreslås därför några rekommendationer, bland annat att inrätta en lotsfunktion med syfte att effektivisera uppstarten och stärka samverkan mellan staden och medborgardrivna initiativ inom cirkulär ekonomi och delningsekonomi. Detta är i förlängningen ett viktigt bidrag till att underlätta att leva hållbart i Göteborg.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Den förväntade inverkan på Göteborgs Stad ekonomi är beroende på samverkansform och hur lokaler upplåts. Idag finns exempel på samverkan med civilsamhället inom delningsekonomin där en lokal eller rum upplåts till reducerad hyra eller hyresfritt genom ett samarbetsavtal. Det finns sedan maj 2024 även ett nytt beslutat föreningsbidrag inom Göteborgs Stad riktat till verksamheter inom cirkulär ekonomi och delningsekonomi som bland annat kan gå till kostnader för hyra och drift. Den avsatta budgeten för det nya föreningsbidraget är dock relativt blygsam i förhållande till om en uppskalning av verksamheter, som exempelvis leksaksbibliotek, sker framåt. Redan inför 2025 har exempelvis ansökningar till föreningsbidraget för cirkulär ekonomi och delningsekonomi inkommit som överstiger avsatt budget. Förvaltningen rekommenderar under förvaltningens bedömning att staden inrättar en lotsfunktion för att underlätta samverkan och uppskalning av medborgardrivna initiativ inom cirkulär ekonomi och delningsekonomi, som bland annat leksaksbibliotek. Minimalt avsatt resurs bör vara en halvtidstjänst, men om en verklig effekt fram till 2030 ska kunna ske bedöms en heltidstjänst mer rimlig och kan då arbeta bredare och med fler delar i stödstrukturen, exempelvis uppsökande och stimulerande av nya initiativ i områden där det saknas idag.

Ekonomiska konsekvenser av ärendet är dock mer komplex än att endast bedöma lokalkostnader, föreningsbidrag och lotsfunktion inom området. Rapporten *Kartläggning av delningstjänster och hur dessa bidrar till levande gatuplan* (2020)¹ synliggör att både direkta och indirekta ekonomiska värden kan uppstå genom att upplåta lokaler till delningsverksamheter. Ett leksaksbibliotek som också är en mötesplats har potential att bidra till tryggare stadsrum med liv och rörelse och på sikt ökade fastighetsvärden när de placeras i gatuplan. För fastighetsägare kan det exempelvis vara minskad skadegörelse och lägre grad av nedskräpning eller att det genererar ökad trygghet och attraktivitet till en byggnad eller ett område vilket på sikt kan generera högre fastighetsvärden, priser på bostäder eller minskade kostnader för drift och underhåll. Det handlar därmed mer om vilken budget som betalar vad och på vilket sätt värdena hämtas hem på kort och lång sikt.

Ur ett individperspektiv kan Göteborgsförslaget gynna barnfamiljer att få tillgång till leksaker genom fler Leksaksbiblioteksverksamheter, eller mindre rum/hyllor för leksaker, som därmed kan spara pengar genom ett minskat behov att köpa egna leksaker.

Bedömning ur ekologisk dimension

Leksaksbibliotek och andra delningsinitiativ kopplar an till alla tre huvudmålen (Klimatet, Naturen och Människan) i Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021–2030. Två av de tvärgående strategierna i miljö- och klimatprogrammet har särskild relevans ”Vi driver på en cirkulär ekonomi” och ”Vi skapar förutsättningar att leva hållbart” som innebär att stadens verksamheter ska underlätta utvecklingen av cirkulär ekonomi och delningsekonomi, samskapa lösningar med civilsamhället och underlätta för göteborgare att leva hållbart.

Konsumtionen av nyproducerade saker behöver minska kraftigt om målen i Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021–2023 ska nås och de konsumtionsbaserade

¹ [Rapport+Kartläggning+av+delningstjänster+och+hur+dess+bidrar+till+levande+gatuplan.pdf](#)

växthusgasutsläppen minska. Samtidigt har de leksaksbibliotek som finns i Göteborg medveten fokus på innehav och utlån av giftfria leksaker av kvalitet. En utökning av leksaksbibliotek i olika former väntas ha en positiv inverkan på miljö, klimat och barns hälsa bidra till att förändra normer kring konsumtion där vi går mot affärsmodeller som bygger på tjänstebaserad konsumtion och tillgång till prylar.

Det finns forskningsstudier som skattat miljöeffekten av leksaksbibliotek och vad en uppskalning skulle kunna innebära. I en miljöutvärdering av Leksaksbiblioteket i Majorna redovisar RISE att den viktigaste miljöeffekten kommer från normförskjutning och beteendeändringar som kan uppnås (Røyne och Fernqvist 2020)².

Bedömning ur social dimension

Leksaksbibliotek riktar sig till barnfamiljer med barn i främst åldern 0–8 år och är tillgängligt oberoende av ekonomisk kapital hos användarna. På detta vis bidrar verksamheten till ett jämlikt Göteborg och lika livsvillkor genom att ge fler tillgång till leksaker de annars inte skulle ha råd med.

Genom att samverka och upplåta lokaler för denna typ av verksamhet kan Göteborgs Stad även bidra till uppfyllandet av barnkonventionen, särskilt artikel 35 ”Barn har rätt till lek, vila och fritid”.³ Båda leksaksbiblioteken uppger att de vill verka för leksaker som bidrar till jämställdhet och att verksamheterna idag lockar ett jämt antal mammor och pappor som kommer med sina barn.

Social mötesplats och gemenskap

Ett levande civilsamhälle stärker banden mellan människor. De sociala värdena inom delningsekonomi är ofta höga även där initiativen är småskaliga och bygger upp det sociala kapitalet med tillit som valuta. I studier av bland annat RISE har det bekräftats att Leksaksbibliotek blir en viktig mötesplats och kan stärka den sociala sammanhållningen i ett område. Detta bekräftas också i flertalet intervjuer under utredningen och att detta är det huvudsakliga värdet som stadens förvaltningar och bolag ser med leksaksbibliotek.

Högsbo Leksaksbibliotek vittnar om att det även blir en plats för integration där medlemmarna får kontakt med andra föräldrar (och deras barn). Flera av föräldrarna har utländsk bakgrund och ställer många frågor om hur förskolor fungerar, men också mer generellt kring det svenska samhället, som personalen eller andra besökande föräldrar hjälps åt att svara på. Detta blir en möjlighet att stärka delaktigheten och inkluderingen av grupper som staden har svårare att nå. Leksaksbiblioteket i Majorna har sedan start anordnat språkträffar med lek på franska, italienska, tyska och spanska.

Bilagor

1. Göteborgsförslag 12879 för beslut- Leksaksbibliotek
2. Yrkande – Göteborgsförslag 12879
3. Rapport: Utredning Göteborgsförslag 12879

² [Miljöutvärdering av Leksaksbiblioteket](#)

³ [Läs barnkonventionen här | unicef.se](#)

Ärendet

Kommunstyrelsen har skickat en förfrågan till nämnden för demokrati och medborgarservice att i samverkan med relevanta nämnder och bolag utreda Göteborgsförslaget 12879 med medföljande yrkande om att bereda plats för småskaliga leksaksbibliotek i kommunala lokaler. Nämnden för demokrati och medborgarservice ska ta ställning till om deras uppdrag till förvaltningen anses som fullgjort.

Beskrivning av ärendet

Uppdraget

Kommunstyrelsen har ställt en förfrågan till nämnden för demokrati och medborgarservice att i samverkan med relevanta nämnder och bolag utreda Göteborgsförslaget 12879 som uppnått över 200 röster. Förslaget med namnunderskrifter och eventuella kommentarer redovisas i bilagan. Med göteborgsförslaget följer ett yrkande från S, V, MP att utreda förslaget vidare med inriktning att bereda plats för småskaliga leksaksbibliotek i kommunala lokaler. Nämnden för demokrati och medborgarservice har 2024-08-28 §72 beslutat att ge förvaltningen i uppdrag att genomföra utredningen.

Förfrågan kopplas till att nämnden för demokrati och medborgarservice har ansvar för strategin ”Vi skapar förutsättningar för att leva hållbart” i Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021–2030, men handlar inte om att demokrati och medborgarservice blir ansvarig för sakfrågan utan bara för att utreda Göteborgsförslaget i samverkan med berörda nämnder och styrelser. Göteborgsförslaget kopplar både till strategins arbete med att utveckla och driva på utbudet i Göteborg som underlättar för hållbar och cirkulär konsumtion, men också vikten av att främja samhällsengagemang där medborgardrivna initiativ och samverkan med civilsamhället är en förutsättning för att kunna ställa om Göteborg till en hållbar stad.

Förslagsställaren anser att alla familjer i staden ska ha en likvärdig möjlighet till att börja låna leksaker i stället för att köpa samt regelbundet ges tillgång till att byta ut barnkläder i takt med att barnen växer. Ett leksaksbibliotek kan beskrivas som en plats dit barn och deras vuxna kan gå för att låna leksaker från ett större utbud av leksaker. Ofta riktar sig verksamheten till mindre barn, yngre än åtta år. Ett leksaksbibliotek med kvalitativa leksaker blir också en kompletterande tillitsfull gratis mötesplats i de olika stadsdelarna.

Göteborgsförslaget handlar om att det i varje stadsdel ska inrättas en samverkan mellan Göteborgs Stads förvaltningar/bolag och civilsamhället, för att sätta dessa verksamheter som en ny norm för att motverka dagens överkonsumtion. Ett leksaksbibliotek kan enligt förslagsställaren med fördel kopplas på en förskola, öppen förskola, bokbibliotek och de olika bostadsbolagen. Kunskap finns hos de organisationer som har startat och driver leksaksbibliotek.

Utifrån Göteborgsförslaget uttrycker S, V, MP i ett yrkande en önskan att Göteborgs Stad ska kunna stötta leksaksbiblioteksinitiativ på olika sätt och att utredningen därför ska utforska samverkansformer som inte kräver så mycket tid eller pengar från någon av parterna. Det handlar också om att bereda om Göteborgs Stad kan upplåta viss plats åt mindre leksaksbibliotek, allt ifrån ett rum till en hylla på en plats som barnfamiljer ofta besöker, exempelvis öppen förskola.

Genomförande av uppdraget

Utredningen har genomförts av samordningsansvarig för strategin Vi skapar förutsättningar att leva hållbart, inom förvaltningen för demokrati och medborgarservice. Förvaltningen har tolkat och beaktat både Göteborgsförslagets och yrkandets intention, men svarar också utifrån strategin Vi skapar förutsättningar för att leva hållbarts perspektiv.

Förvaltningen har tagit utgångspunkt i att utforska nuläget för två huvudfrågor: vad som hindrar eller möjliggör samverkan samt upplåtelse av lokaler idag. Utöver detta har inspiration även inhämtats från andra funktioner i staden som bistår civilsamhället eller näringslivet i kontakter och samverkan med staden.

Inledningsvis gjordes en kartläggning av vilka nämnder och styrelser som anses berörda genom att antingen redan idag ha en samverkan med befintliga leksaksbibliotek eller på annat sätt potentiellt kan ha synergier i sina uppdrag kopplat till leksaksbibliotekens verksamhet, alternativt vara en möjliggörande nämnd/styrelse genom innehav av lokaler. Yrkandet pekade specifikt ut bostadsbolagen, förskolenämnden och kulturnämnden vilka inkluderades i undersökningsfasen. Utöver dessa valdes ytterligare några till för intervju för att få ett bredare underlag.

Följande aktörer har intervjuats i undersökningsfasen:

- Förvaltnings AB Framtiden genom arbetsgruppen klimatsmart boende samt koncerngruppen med utvecklingschefer för respektive bolag.
- Familjebostäder (lokala boendeutvecklare) som upplåter lokaler till de två befintliga leksaksbiblioteken
- Förskoleförvaltningen, fastighetsavdelningen samt verksamhetschef för bland annat öppen förskola och familjecentraler
- Kulturförvaltningen, strategisk fastighetsutveckling samt funktionen kulturlots
- Socialförvaltningen Sydväst, utifrån befintligt Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) med ett av leksaksbiblioteken kopplat till folkhälsa
- Community Center Brunnsbo, Socialförvaltningen Hisingen (med innehav av leksaksbibliotekshylla)
- Idrott och föreningsförvaltningen, tjänstepersoner på lokalförmedlingen samt övergripande samordnare för etablering av fler Fritidsbanker
- Handläggare av föreningsbidragen för cirkulär ekonomi och delningsekonomi som delas mellan Idrott och föreningsförvaltningen och Socialförvaltningen Centrum
- Högsbo leksaksbibliotek
- Leksaksbiblioteket Majorna

Resultat och slutsatser

Här följer en beskrivning av utredningens resultat och slutsatser. En något fördjupad version av utredningens resultat finns sammanställd i en rapport som bifogas.

Nuläge och befintlig samverkan

Idag finns två leksaksbibliotek i Göteborg samt ytterligare en mindre variant i form av del av ett rum hos den kommunala verksamheten Community center Brunnsbo⁴.

De två leksaksbiblioteken i Majorna⁵ (grundad 2020) och Högsbo⁶ (2022) drivs genom varsin ideell förening. Båda verksamheterna har idag en lokal genom ett samverkansavtal med Familjebostäder som upplåter respektive lokal hyresfritt. Driftskostnader tillkommer som föreningen står för. Utöver detta har de två leksaksbiblioteken hittat ytterligare samverkanspartners av olika slag. Högsbo leksaksbibliotek har ett pågående Idéburet Offentligt Partnerskap (IOP) med socialnämnd Sydväst kopplat till folkhälsoarbetet. Andra typer av samarbeten rör ofta spridning av verksamheten, exempelvis öppen förskola, förskolor, bibliotek, barnavårdscentral samt olika event och aktivitetsdagar. Det är gratis att nyttja leksaksbiblioteken som mötesplats och för lek, men för att låna hem leksaker krävs medlemskap i respektive förening.

Förvaltningen har endast hittat en befintlig ”leksaksbibliotekshylla” med utlåning i kommunala lokaler, vilket är på Community center Brunnsbo som drivs gemensamt av Socialförvaltningen Hisingen, Bostadsbolaget och Stena Fastigheter. Community center Brunnsbo är ett relativt unikt koncept och mötesplats inom Göteborgs Stad. Verksamheten är deltagardriven och arbetar med samskapande metoder utifrån besökarnas initiativ och önskemål. Bland annat finns ett solidariskt kylskåp som civilsamhället driver med utlämning av matsvinn som räddats varje vecka. Leksaksbibliotekshyllan sker utifrån tillit och det finns inget formellt utlåningssystem utan det förväntas att leksakerna lämnas tillbaka vilket de till största del görs.

Stöd genom finansiering

Göteborgs Stad har arbetat för att underlätta bidragsgivning till idéburna organisationer som gynnar ett cirkulärt samhälle och delningsekonomi, i enlighet med kommunfullmäktiges beslut 2022-05-19 § 16. Sedan maj 2024 finns ett nytt föreningsbidrag på plats där föreningarna inom området kan söka verksamhetsbidrag årligen. De två leksaksbiblioteken har fått beviljat verksamhetsbidrag för hösten 2024. Handläggningen av inför 2025 pågår i skrivande stund.

Det nya föreningsbidraget är en viktig pusselbit i stödstrukturen för idéburna verksamheter inom delningsekonomin, men gynnar i första hand befintliga föreningar och de som redan har hittat en lokal. Andra finansieringsformer som idéburet offentligt partnerskap (IOP) bör vara fortsatt möjligt utifrån lokala behov och förutsättningar. Samtidigt finns det generellt en poäng att en central pott, genom föreningsbidraget, ger ökad möjlighet till likvärdiga förutsättningar för medborgardrivna initiativ oavsett vilken del av staden de vill verka i.

Tillgång till lokaler

För att få hyra föreningslokal genom Göteborgs Stads lokalförmedling krävs att verksamheten uppfyller kraven för bidrag hos någon av Göteborgs Stads bidragsgivande nämnder. Eftersom det nya föreningsbidraget för cirkulär ekonomi och delningsekonomi kommit på plats under 2024 kan föreningar som uppfyller dessa kriterier nu ställa sig i kö

⁴ [Community center Brunnsbo - Göteborgs Stad](#)

⁵ [Hem | Leksaksbiblioteket](#)

⁶ [Högsbo leksaksbibliotek | Högsbo leksaksbibliotek](#)

till lokalförmedlingen vilket är positivt. En utmaning är dock att lokalförmedlingen hos idrott och föreningsförvaltningen inte får in tillräckligt många tomma lokaler från stadens fastighetsbolag som kan förmedlas och ingen ny lokal uppges ha förmedlats till civilsamhället under året. I stället är det främst lokaler med befintliga hyresgäster som övergått till lokalförmedlingen hittills.

När det gäller förvaltningar som inte äger sina egna lokaler, exempelvis förskoleförvaltningen och kulturförvaltningen, finns inget uppdrag att agera mellanhyresvärd till kommunextern part vilket också skulle innebära en merkostnad. Stadsfastigheter som hyr ut till dem uppger att en andrahandsuthyrning till en extern (icke kommunal förvaltning) inte är lämpligt för stadens verksamhetsnämnder att göra då de är ålagda att betala självkostnadshyra till stadsfastighetsförvaltningen. Självkostnadshyran är generellt sätt högre än marknadshyran som privata aktörer betalar. Enligt hyreslagstiftningen får staden inte heller ta ut någon annan hyra till privat hyresgäst. Detta skulle i så fall innebära att förvaltningen skulle betala mellanskillnaden och belasta deras budget vilket är svårt att motivera.

Däremot kan förvaltningar i praktiken ingå samarbetsavtal kring gratis nyttjande av en avgränsad del av en lokal (rum/hylla) om det gynnar verksamheten som helhet. Det som ytterligare kan komplicera då är säkerhetsfrågor kring när, hur och vem som får tillgång till lokalen.

Allmännyttan har en större flexibilitet att besluta över sina lokaler och är sannolikt ett av skälen till att de två befintliga leksaksbiblioteken har lokal direkt genom Familjebostäder.

Förvaltnings AB Framtiden anser att Göteborgsförslaget om leksaksbibliotek ligger väl i linje med koncernens arbete med att främja ett klimatsmart boende och ge sina hyresgäster förutsättningar för att leva hållbart, till exempel lösningar för delande. Koncernen håller på att ta fram ett förslag till metodik för att kunna bedöma om det finns relevanta cirkulära lösningar för de som vistas inom ett geografiskt område, eller om det behövs kompletterande insatser. Lösningarna kan vara såväl kommunala som privata eller ideella. Där det saknas lösningar är tanken att Framtiden inom planerad kommande metodik ska stimulera att sådana etableras. Det kan vara allt från att ta kontakt med relevanta aktörer till att se om det finns möjlighet att tillgängliggöra lokaler. Framtiden kommer dock inte agera som verksamhetsutövare, utan fortsatt som fastighetsägare.

Sammanfattningsvis gällande lokalfrågan, behöver staden fortsätta arbeta strategiskt med att tillgängliggöra lokaler till föreningslivet på både kort och lång sikt. För att öka tillgången fram till 2030 genom bland annat lokalförmedlingen hos idrotts- och föreningsförvaltningen skulle frågan om samnyttjan av större inkommande lokaler kunna utredas vidare för att överbrygga juridiska hinder idag. Både förskoleförvaltningen och kulturförvaltningen kommer på grund av minskade barngrupper samt kostnadsbesparingar inom kort att lämna över lokaler till Stadsfastigheter. Dessa skulle på sikt kunna gå ut genom lokalförmedlingen, men är sannolikt för stora lokaler för en enskild förening att hyra. Genom att hitta kreativa lösningar för hur större lokaler kan bli lokala nav för flera civilsamhällesföreningar bör kötiden kunna minska och staden bli bättre på att ta tillvara på det engagemang som finns i civilsamhället. Detta skulle inte bara gynna föreningar inom cirkulär ekonomi och delningsekonomi utan även kultur och föreningslivet i stort.

Kvalitet före kvantitet – ett helhetskoncept

I princip är de intervjuade förvaltningarna och bolagen positiva till om någon invånare/hyresgäst/besökare skulle ta initiativ till en ”leksaksbibliotekshylla”.

Förvaltningen konstaterar att småskaliga initiativ redan görs i många fall när det gäller exempelvis hyllor för klädbyte (TaGe-hylla) på flera öppna förskolor, familjecentraler och förskolor. Även allmännyttan upplåter rum för återbruk och byteshyllor i en del av sina fastigheter, där hyresgäster har tagit initiativet till detta.

Samtidigt är Leksaksbibliotek och andra cirkulära verksamheter en form av platsutveckling av ett område och det kan därför vara viktigt att förstå att det är ett helhetskoncept, men också att val av plats och storlek på lokal påverkar det som kan uppnås. Båda leksaksbiblioteken i Högsbo och Majorna har idag en lokal i gatuplan med fönster utåt vilket anses vara en viktig faktor för att dels locka till sig nya familjer som passerar, dels för att det skapar liv och rörelse och trygghet i området. Leksaksbiblioteket i Majorna har en butikslokal direkt utåt en större gata på Slottsskogsgatan, medan Högsbo Leksaksbibliotek ligger inne i ett bostadsområde och inte har samma typ av flöde av förbipasserande, men har å andra sidan blivit en trygg punkt i bostadsområdet som haft en del problem med droghandel.

Trots konstaterandet av närhetsprincipen är det ingen av de intervjuade, inklusive leksaksbiblioteken själva, som anser att kvantitet ska trumfa kvalitet i uppskalningen av leksaksbiblioteksverksamhet i Göteborg. Utredningen visar att det finns en gemensam syn av att värdet av leksaksbiblioteken sitter i helhetskonceptet av att erbjuda en social mötesplats, utlåning av leksaker och klädbyte för barn samt pedagogisk paketering av kommunikation och lärande kring mer hållbara konsumtionsmönster. Därför ser demokrati och medborgarservice behovet att i första hand verka för fler leksaksbibliotek med helhetskoncept som också rymmer mötesplatsdelen.

Utmaningar vid uppstart

De två befintliga leksaksbiblioteken hade en relativt långdragen uppstart från idé till genomförande, samtidigt som det i viss mån är förståeligt när nya typer av fenomen och initiativ uppstår. Framåt borde vägen bli lättare genom att några redan gått före som kan stå som goda exempel.

I fallet med Sveriges första leksaksbibliotek i Majorna var det sannolikt avgörande att initiativet kunde starta upp som ett projekt inom en befintlig förening (Majornas samverkansförening) och som först efter ett par år knöppades av till en egen förening. Även i Högsbo har verksamheten startats inom en befintlig förening (Torpaddammens vänner).

Båda leksaksbiblioteken har i startskedet haft flera sonderande kontakter med kommunala fastighetsägare för att hitta lokal och med förvaltningar kring samverkan och finansiering. Det har inte upplevts tydligt hur eller vem man ska kontakta och ibland har svar uteblivit helt. Det finns indikationer på att det delvis är tillfälligheter som gör att de till slut hittar fram till en tjänsteperson som ser värdet av initiativet och driver frågan vidare. En slutsats är att det krävs en hel del engagemang och uthållighet från medborgardrivna initiativ som vill starta upp ett leksaksbibliotek. Detta är inte unikt för leksaksbibliotek utan känt problem för även andra delningsverksamheter som länge haft svårt att hitta lokal, inte minst de så kallade cykelköken som är gör-det-själv-verkstäder för cykelreparation.

Generellt finns en förbättringspotential hos förvaltningar och bolag att ta fram en struktur/beskrivning som tydliggör hur inkommande medborgardrivna förfrågningar bemöts, hanteras och återkopplas till oavsett om det gäller samverkan eller att nyttja ett rum eller hylla för återbruk eller delning. Extra svårt är det för det informella oorganiserade civilsamhället som ännu inte har en förening och organisationsnummer bakom sig (eller inte ens vill starta en förening för sin småskaliga idé då det innebär onödig administration för ett icke-monetärt initiativ).

Demokrati och medborgarservice noterar att det finns ett pågående arbete på socialförvaltningen sydväst där ledningen gett i uppdrag att ta fram en struktur för samverkan med civilsamhället. Den väntas leda till dels en vägledning som beskriver olika sätt att samverka med civilsamhället (både formellt och informellt), dels synliggöra och tydliggöra samverkan som förvaltningen redan idag har med civilsamhället. Möjligen kan detta bli inspiration för andra förvaltningar och bolag i staden.

Utveckling av stödstrukturen för civilsamhället

Yrkandet från S, V, Mp efterlyser nya kreativa lösningar för att öppna upp kommunala lokaler för ändamålet. Lokalfrågan är fortsatt komplex utifrån att det är olika förutsättningar för förvaltningar och bolag samt beroende på samverkansform.

Eftersom utredningen visar att det är i uppstartsläget av nya initiativ som kontakten med kommunen upplevs som mest otydlig och tålmodskrävande för de enskilda initiativen har förvaltningen även försökt hämta inspiration kring hur Göteborgs Stad arbetar inom andra områden.

En möjlig väg framåt är att inrätta en form av central samordnande lotsfunktion för medborgardrivna initiativ inom cirkulär ekonomi och delningsekonomi som kan ge råd och aktivt hjälpa till med att matcha initiativen med möjliga lösningar för lokalfrågan och andra typer av samarbeten med berörda förvaltningar och bolag. Inspiration kan hämtas från andra lotsfunktioner inom Göteborgs Stad som i korthet fungerar enligt följande:

- **Företagslotsen** på Business Region Göteborg är till för företagare som behöver hjälp med komplexa ärenden eller inte hittar rätt väg framåt i Göteborgs Stad. Lotsen beskrivs som företagets personliga kontaktperson som vägleder företaget genom hela processen, från kontakter i komplexa ärenden och tillstånd, till bygglov och effektivisering. För företag verksamma i Göteborgs Stad finns två företagslotsar tillgängliga.
- **Kulturlotsen** på kulturförvaltningen är en nyligen inrättad funktion från 2023 med inspiration från Stockholm och Malmö som haft funktionen på plats under några år. Kulturlotsens uppdrag är att ge det fria kulturlivet rådgivning och stöd i frågor som rör etablering av kulturverksamhet för kulturaktörer och fastighetsaktörer. Målet är att skapa mer plats och bättre förutsättningar för kulturaktörer i samarbete med fastighetsägare och stadsplanerare. Det handlar om att stärka relationen mellan det fria kulturlivet, näringslivet och tjänstepersoner inom staden. En framgångsfaktor är att kunna facilitera en bred samverkan och kontaktnät.

Kulturlivets utmaningar är liknande som för föreningar inom cirkulär och delningsekonomi. Det handlar bland annat om brist på lokaler, och stigande hyresnivåer kombinerat med låg betalningsförmåga. Till detta kommer även regelverk, policys och momslagstiftning samt risk för utträngningseffekter när staden utvecklas och växer.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningen bedömer att uppdraget från kommunstyrelsen om att utreda Göteborgsförslaget med inriktning att bereda plats för småskaliga leksaksbibliotek i kommunala lokaler är fullgjort.

Förvaltningen ser att Göteborgs Stad bör verka för att intentionen i Göteborgsförslaget med ökad samverkan mellan staden och civilsamhället i olika stadsdelar för fler leksaksbibliotek genomförs då detta väntas leda till miljömässiga, sociala och ekonomiska värden.

Förvaltningen noterar samtidigt att Göteborg länge haft en unik position med många medborgardrivna initiativ inom cirkulär ekonomi och delningsekonomi, men att antalet delningsverksamheter varit relativt konstant de senaste åren. Uppskalningen sker inte i den takt som skulle behövas om Göteborg ska kunna erbjuda ett gott utbud av verksamheter inom cirkulär och delningsekonomi och som erbjuder invånarna ”närhetsprincipen” till den här typen av verksamheter. Detta är i sig viktigt för att strategin Vi skapar förutsättningar för att leva hållbart ska kunna bidra till miljö- och klimatmålen.

Under utredningen har alla intervjuade aktörer, inklusive de två leksaksbiblioteken själva, varit överens om att det i första hand är civilsamhället som ska fortsätta att operativt driva denna typ av verksamhet. Leksaksbiblioteken är fortfarande en pionjärverksamhet och bör få fortsätta utvecklas utifrån civilsamhällets engagemang, genom samverkan och stöd från kommunen. De intervjuade ser också att det stora mervärdet sitter i helhetskonceptet av ett leksaksbibliotek, även om det inte utesluter att möjliggöra även för mindre varianter där det passar med samlokalisering i kommunala lokaler.

Det nya föreningsbidraget för cirkulär och delningsekonomi är viktigt för långsiktig stabilitet, men fler delar behöver utvecklas i Göteborgs Stads stödstruktur till civilsamhället och där nyckelfrågor inkluderar tillgång till lokaler och förenklad samverkan. Det är avgörande att sänka trösklarna för nya initiativ, särskilt vid uppstart och första kontakten med kommunen. För att lyckas med detta kan inspiration hämtas från hur funktioner som Göteborgs Stads företagslots och kulturlots arbetar gentemot sina målgrupper. Detta är ett sätt att stödja lokal organisering ute i stadsdelarna och kan ses både som en demokrati och servicefråga från stadens sida.

För att underlätta för samverkan kring nya leksaksbibliotek och andra verksamheter inom cirkulär och delningsekonomi ges följande rekommendationer:

- **Samverkan och lokaler:** Förvaltningar och bolag uppmuntras att (fortsätta) förbättra samverkansstrukturer och säkerställa likvärdig hantering av initiativ från civilsamhället (föreningar, invånare, besökare och hyresgäster), samt ge återkoppling även när initiativet inte kan omhändertas. Göteborgs Stad behöver även fortsätta arbeta strategiskt med att tillgängliggöra lokaler till föreningslivet

på både kort och lång sikt.

- **Lotsfunktion:** En lotsfunktion föreslås inrättas som kompletterande del i Göteborgs Stads stödstruktur för civilsamhället som ska underlätta för medborgardrivna initiativ inom cirkulär ekonomi och delningsekonomi som i förlängningen bidrar till att invånarna kan leva hållbart. Lotsen ska ge rådgivning och stöd och underlätta kontakten mellan staden och medborgardrivna initiativ. Målet är att skapa mer plats och bättre förutsättningar för medborgardrivna initiativ i samarbete med bolag och förvaltningar som kan upplåta lokal eller ingå annan form av samverkan. Detta ger möjlighet att stärka relationen mellan civilsamhället, fastighetsägare och tjänstepersoner inom Göteborgs Stad och ligger i linje med att staden vill involvera fler inom civilsamhället och näringslivet att bli en del i omställningen. Samverkan kan med fördel inkludera även privata fastighetsägare. En lotsfunktion frångår inte ansvaret hos stadens förvaltningar och bolag, utan ska ses som en funktion som underlättar matchning och samverkan initialt för att snabba på utvecklingen.
- **Stimulera nya initiativ:** Göteborgs Stad bör även arbeta proaktivt för att stimulera lokal organisering och nya initiativ, särskilt i stadsdelar där det idag finns färre delningsinitiativ och leksaksbibliotek. Detta skulle kunna vara del av lotsfunktionens uppdrag med rådgivning. Med fördel sker detta även i samverkan med intresseföreningar som redan idag delvis verkar för nya initiativ.

Sammantaget ser förvaltningen att rekommendationerna ovan leder till en fortsatt utveckling av stödstruktur och stärkt samverkan mellan förvaltningar, bolag och civilsamhället inom området cirkulär ekonomi och delningsekonomi, där leksaksbibliotek ingår. Detta väntas leda till en effektivare uppstart, och därmed snabbare uppskalning, av nya medborgardrivna initiativ och utvecklar samtidigt stadens kapacitet och förmåga att tillsammans med civilsamhället skapa förutsättningar att leva hållbart.

Förväntade effekter på sikt är att fler medborgardrivna initiativ inom området leder till ökad delaktighet, social sammanhållning och inkluderar fler i omställningen genom vardagsnära praktik. Delningsinitiativ som leksaksbibliotek i fler stadsdelar gynnar göteborgarna i deras vardag och bidrar samtidigt till miljö- och klimatmålen och jämlika livsvillkor.

Eva Englund

Karim Zendegani

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef Utveckling och analys